

Den ekonomiska tillgängligheten till alkohol har ökat – undantaget vin

Vår indikator visar att den ekonomiska tillgängligheten till sprit, öl, cider och blanddrycker har ökat under perioden 2011–2019. Sprit är den alkoholdryck där tillgängligheten har ökat mest, medan vin är den enda dryckeskategori som har blivit mindre tillgänglig. Indikatorn visar hur många liter ren alkohol som ett hushåll kan köpa för sin inkomst.

En av de viktigaste förebyggande åtgärderna för att minska skadeverkningarna av alkohol är att minska tillgängligheten. Att öka priset på alkohol genom skatt är en åtgärd som syftar till att minska den ekonomiska tillgängligheten. Med en indikator som tar hänsyn till förhållandet mellan inkomst och pris kan vi följa den ekonomiska tillgängligheten.

En sådan indikator kan även bidra till en ökad kunskap om skillnader i tillgänglighet mellan olika grupper och därmed förbättra kunskapen om förutsättningarna för en jämlik hälsa.

Uppföljning av detaljhandelspriset på alkohol ger en begränsad bild

Indikatorn för ekonomisk tillgänglighet är ett komplement till den uppföljning som enbart följer alkoholens prisutveckling: realt detaljhandelspris och realt pris på serveringar med serveringstillstånd. Dessa prisindikatorer är justerade för konsumentprisindex, men de ger oss inte någon information om priset på alkohol i relation till befolkningens inkomst.

Utvecklingen av det reala detaljhandelspriset på alkohol, det vill säga det pris som alkoholdrycker säljs för på Systembolaget (figur 1) visar att

- priset på vin, inklusive cider och blanddrycker, har ökat
- priset på öl har ökat något
- priset på sprit har minskat något.

Om indikatorn

Indikatorn beräknas genom att inkomstutgifter från Statistiska centralbyrån divideras med utgifter från Systembolaget om nominellt pris på alkohol. Kvoten anger hur många liter 100-procentig alkohol av en viss dryckeskategori som går att köpa för den disponibla inkomsten under ett år i befolkningen eller grupper i befolkningen. Inkomstutgifterna baseras på hushållens ekvivalerade disponibla inkomst. Det innebär att alla personer inom ett hushåll antas ha samma ekonomiska standard.

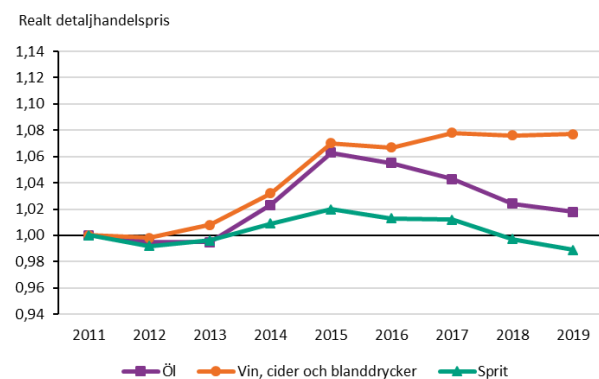
Alkohol är uppdelat i fyra dryckeskategorier: Sprit; vin; öl; cider och blanddrycker.

Indikatorn går att följa på nationell, regional och lokal nivå. På nationell och regional nivå kan indikatorn delas in utifrån kön, ålder och utbildningsnivå.

När inkomsterna ökar eller alkoholpriserna minskar ökar värdet på indikatorn – det vill säga ett högre värde indikerar att alkohol relativt sett blivit mer tillgängligt.

Indikatorn finns i Folkhälsomyndighetens [Indikatorlab](#).

Figur 1. Utveckling av realt detaljhandelspris på alkohol som säljs på Systembolaget, uppdelat i tre dryckeskategorier (basår 2011). Ett indexvärde under 1 visar att priset har minskat och ett värde över 1 visar att priset har ökat under perioden 2011–2019.

Källa: Folkhälsomyndigheten, Indikatorlabbet.

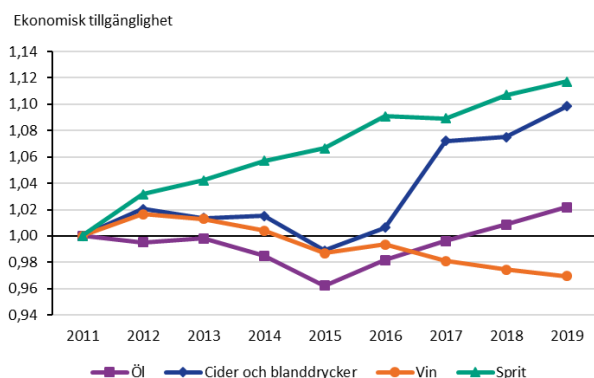
Vi ser en ökning av det reala detaljhandelspriset år 2014 och 2015, samtidigt som skatten på alkohol höjdes. Det går inte att se en ökning av priset i samband med skattehöjningen 2017 (figur 1).

Den ekonomiska tillgängligheten till sprit har ökat mest

Den ekonomiska tillgängligheten till sprit, öl, cider och blanddrycker har ökat under perioden 2011–2019. Hushållen kan köpa mer av dessa alkoholdrycker mätt i liter ren alkohol för sin inkomst. Detta trots att det reala detaljhandelspriset har ökat för öl, vin, cider och blanddrycker. Den ökade tillgängligheten förklaras av att inkomsterna har ökat mer än priset.

Sprit är den alkoholdryck som har ökat mest i tillgänglighet, medan vin är den enda dryckeskategori som har blivit mindre tillgänglig (figur 2).

Figur 2. Utvecklingen av den ekonomiska tillgängligheten till alkohol, uppdelat i fyra dryckeskategorier (basår 2011). Ett indexvärde under 1 visar att tillgängligheten har minskat och ett värde över 1 visar att tillgängligheten har ökat under perioden 2011–2019.

Källa: Folkhälsomyndigheten, Indikatorlabbet.

Tillgängligheten skiljer sig mellan olika grupper

En jämförelse av hur den ekonomiska tillgängligheten skiljer sig åt mellan olika grupper visar att

- alkohol är mer tillgängligt för män än för kvinnor
- alkohol är mindre tillgängligt för personer som är 65 år och äldre, jämfört med åldersgruppen 20–64 år
- alkohol är mindre tillgängligt för personer med en förgymnasial utbildningsnivå, jämfört med personer med en gymnasial eller eftergymnasial utbildningsnivå.

Skillnaden mellan grupperna beror på skillnader i inkomst, eftersom priset på alkoholdrycker på Systembolaget är samma i hela landet.

Tidigare skattehöjningar har inte minskat den ekonomiska tillgängligheten till sprit, öl, cider och blanddrycker

För det reala detaljhandelspriset kan vi se en ökning som sammanfaller med skattehöjningarna 2014 och 2015. Indikatorn för ekonomisk tillgänglighet visar att det inte har lett till någon minskning av den ekonomiska tillgängligheten till sprit, öl, cider och blanddrycker under perioden 2011–2019. Endast vin har blivit mindre tillgängligt.

Indikatorn kan användas för uppföljning, analys och beslut

Indikatorn för ekonomisk tillgänglighet kan användas för att följa och analysera utvecklingen. Den kan, tillsammans med andra data, användas som underlag för beslut om policyåtgärder som påverkar den ekonomiska tillgängligheten.

Exempelvis visar vår indikator att sprit är den alkoholdryck där den ekonomiska tillgängligheten har ökat mest 2011–2019. Priset på sprit har minskat något under samma period. Detta trots skattehöjningar 2014, 2015 och 2017. Tillsammans med data över oregistrerad anskaffning av sprit (resandeförsel, hemtillverkning, köp av smugglad sprit) tyder indikatorn på att skatten på sprit kan höjas mer än vad den tidigare gjort under perioden och mer än vad den föreslås göra 2023 och 2024.

Nya skattehöjningar kan vara ett sätt att minska den ekonomiska tillgängligheten.